

DURBANSKÁ KONFERENCE 3

Jak se velmocí ohledně klimatických změn dohodly, že se vlastně nedohodly.

ISMAIL KADARE 7

Zamyšlení nad novou knihou žijícího klasika albánské literatury a nad podobou jejího českého vydání.

MIGRACE JAKO ŘEŠENÍ? 5

Praotec Čech přivedl náš národ na Říp, Jan Antonín Baťa ho chtěl přivést do Brazílie.

Kulturní noviny

PRVNÍ DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

29 Kč / PŘEDPLATITELÉ 25 Kč

V ČÍSLE:

4 STRANA

POLITIKA A ČLOVĚK

Z papežova projevu ve Spolkovém sněmu.

8 STRANA

JÁNUŠ KUBÍČEK

Koláž jako vidění světa.

12 STRANA

FEJETON

Za Gabrielem Florianem.

**Přejeme
Vám všechno
nejlepší v roce
2012!**

DRUŽSTEVNÍ PROJEKT

Jsmo prvním českým mediálním družstvem. Naše členy spojuje idea vytvořit nezávislé médium s akcentem na témata občanské společnosti a kultury. Rozšiřování družstva je cestou ke stabilitě novin, k nezávislosti na čistě komerčních mechanismech. Členství je investice do nezávislosti. Informace o družstevním projektu a dosavadní činnosti: www.kulturni-noviny.cz. Noví členové získávají předplatné na jeden rok zdarma a v dalších letech s třetinovou slevou.

1. Informace o družstvu:

druzstvo@kulturni-noviny.cz

2. Informace o předplatném a obecné dotazy:

info@kulturni-noviny.cz

3. Náměty a reakce:

redakce@kulturni-noviny.cz

Nejjednodušší podpora projektu:

Předplaťte si Kulturní noviny!

VYZKOUŠEJTE NÁS!

SMS = číslo KN ZDARMA

Pošlete SMS (běžný tarif) ve tvaru:

Jméno-Příjmení-Ulice-Číslo-Obec-PSČ na 608 573 963

2012: Nedopustíme hnědnutí a atomizaci společnosti

Čeká nás těžké období. Ekonomická krize a krize důvěry občanů v ochotu a schopnosti politiků řešit jejich problémy se promítnou do řady aspektů našeho života. Neměli bychom však pod tíhou těžkostí podléhat vábení populistů a jejich zjednodušujících receptů.

LUKÁŠ JELÍNEK

Potíže evropské měny a s ní spojený hospodářský propad se odrazí na vnímání evropského integračního projektu. Po druhé světové válce se stal zárukou bezpečnosti a vysokého sociálního standardu.

Kdy přijde konec světa? Nejspíš *ještě v této pětiletce!* Totiž pro nepamětníky: tak měli naši nepříteli dávní předkové ve zvyku hovořit o tom, o čem byli přesvědčeni, že k tomu jistojistě dojde, avšak neměli potuchy o tom, jak a kdy to bude.

S tím koncem světa je tomu dnes právě tak. Vystupujeme, jako bychom s ním počítali, leč nedovedli si jej představit. Chováme se nezodpovědně. Příkladem buď těž davové nákupy zboží, které nepotřebujeme, na úvěr, který nesplátíme. Neděláme přítom nic, čím bychom mohli ten konec světa odvrátit. Bylo tomu tak před pádem Říma, v podvečer reformace u nás či revoluce ve Francii a v Rusku. To je čekání na konec světa.

Co hrozí koncem našeho známého světa dnes? Tři celkem jednoznačné prvky. Zprvé nárůst lidské početnosti, z jedné miliardy na sedm v jednom století – a Země není nafukovací. Zadruhé až astronomický nárůst sociální

Konec jedné éry. Začátek nové? Foto Ota Nepilý

V osmdesátých letech začala být preferována zejména ekonomická spolupráce. Sociální dimenze EU začala zaostávat. Politici se dostali do vleku kapitálových skupin. Výsledkem je mimo jiné to, že více než Řecko a další zadlužené jižní země unie se dnes zachraňují německé či francouzské věřitelské banky. Otevřeně se hovoří o demokratickém deficitu EU. Lidé ztrácejí víru v Evropskou unii coby politický a sociální projekt. Půjde-li to takto dál, nastoupíme proces dezintegrace a spuštění ostré konkurence národních států.

Nebezpečným evropským trendem je snižování sociálních jistot a osekávání či rovnou privatizace veřejných služeb. Evropa se tím vzdává toho hlavního, co ji dosud odlišovalo od kontinentů s jiným, drsnějším způsobem života. Zelenou dostává sociální darwinismus. Dochází k oslabování

společenské soudržnosti a solidarity. Hrozí stav, kdy „trochu chudí“ budou tvrdě bojovat s „hodně chudými“. Stále častějším terčem pro vybíjení zlosti budou menšiny, v první řadě přistěhovalci.

Česká situace zrcadlí tu evropskou

Nic z toho nemine ani českou společnost. Co nezpůsobí evropská krize, o to se postará krátkozraká politika Nečasovy vlády – v oblasti zdravotnictví, sociálních služeb, penzí i daní. K nejhroženějším skupinám budou dál patřit státní zaměstnanci, penzisté, rodiny s dětmi. Výhledově se k nim přidají studenti. Jak pravil prezident Klaus, studovat na vysokých školách bez školného je parazitování. Rozvoj vzdělanosti se stane záležitostí jednotlivců. Vládní představitelé, kteří tak rádi hovoří

Pokračování na straně 4.

KOMENTÁŘ ERAZIMA KOHÁKA

Ještě v této pětiletce!

nerovnosti – hrstka mohovitých a mocných požaduje stále větší část již tak nedostatkových zdrojů. Zatřetí zcela neskutečný nárůst vyzbrojování celých populací. Zámožné země vyrovnávají své rozpočty vývozem zbraní; populace bosých bědných v trenkách a tričku se opásávají střelivem a mávají nejnovějšími samopaly.

Apokalyptický scénář se nabízí sám. Nárůst populací vytváří nedostatek zdrojů – ne zboží, kterého se dá vyrobit víc, nýbrž půdy, vody, vzduchu. Zoufalé populace bědných se dají do pohybu. Sílu jim dává bída, ale také samopaly a trysková letadla z „vojenské pomoci“. Jako tehdy ve čtvrtém století. Navzdory staletím kultivace, vzestupu vzdělanosti a výchovy v církevní režii se necháváme řídit neviditelnou rukou chamtivosti a sobectví.

Jde to i jinak? Ale ano. Potřebovali bychom ovšem useknout neviditelnou ruku a nahradit ji viditelným vědomým úsilím o soužití ve

spravedlnosti a v solidaritě. Hnací motor sobeckého chtíce můžeme nahradit sociální spravedlností, mohutným přerozdělováním na globální úrovni. Ve světě spravedlivého sdílení můžeme omezit nadspotřebu mezi ekologicky únosných možností. Výbušný potenciál přezbrojeného světa můžeme nahradit globálním odzbrojením. Jakmile nahradíme zásadu boje všech proti všem celosvětovými pravidly soužití, přestane to být iluzorní. Můžeme odstranit strach z bídy, hlavní důvod předlidňování. Můžeme nahradit boj zákonem, jak to v náznaku a příslibu dělají EU a OSN. Můžeme po celém světě nahrazovat neviditelnou ruku pudivu, chamtivosti a svévole odpovědnou rozvahou lidí svobodných, spravedlivých, solidárních.

Že to je poněkud nejisté? To tedy určitě. Jenže pokud máme na vybranou mezi jistou cestou do záhuby a nejistou cestou soužití ve svobodě, vzájemné úctě a dobré vůli, je to volba jednoznačná.

9 771804 889023

Klimakonference v Durbanu bez jasného výsledku

Titulky předních světových periodik oznamovaly, že klimatická konference v jihoafrickém Durbanu dopadla úspěšně, a my zase v klidu a pokoji můžeme klimbat s vědomím, že naše ekologické návyky jsou zcela v souladu s podmínkami našeho dalšího bytí. Přestože se klimakonference o redukci skleníkových emisí protáhla o celé dva dny, za úspěch v boji o záchranu stabilního klimatu ji označit nemůžeme.

DANIEL VESELÝ

Mohli bychom se věnovat složitým procedurálním procesům a dílčím změnám, jež tvoří formální stránku klimakonference a jež jsou světovými médii považovány za úspěch. Pro obyvatele této planety je spíše zajímavější dozvědět se něco o konkrétních opatřeních ohledně snižování emisí skleníkových plynů na regionálních úrovních i v globální aréně.

Celé jednání lze shrnout slovy, že bylo dosaženo dalšího vágního slibu, že se „výhledově“ se skleníkovými emisemi cosi provede a udělá. Nová závazná dohoda o klimatu by měla být uzavřena v roce 2015 a vejít v platnost v roce 2020. Připomíná to tak trochu výstup z poněkud fraškovitě operety – kdyby však životní podmínky pro obrovskou masu lidí žijících především na „periferii“ tohoto světa nebyly přímo fatální. Vyjednávači se v průběhu setkání nebyli schopni ani smysluplně dohodnout na plném obnovení Kjótského protokolu (mezinárodní úmluvy o snižování emisí skleníkových plynů), jehož platnost vyprší v prosinci 2012, a místo toho symbolicky vyzvali k jeho prodloužení do roku 2017 nebo 2020. Zde vyvstává problém. Jestliže platnost závazných regulí Kjótského protokolu skončí v roce 2012 a nová dohoda nabude platnosti až roku 2020, vzniká tu jakési osmileté bezčasí, kterého mohou některé státy využít a vypouštění emisí zvýšit. Přestože se země Evropské unie v Durbanu zavázaly, že kjótské stanoví budou dodržovat i po vypršení jejich platnosti, Kanada, Japonsko a Rusko tento závazek odmítly. Obdobně jako Čína, Indie, Spojené státy a další země chtějí dodržovat vlastní limity. Můžeme tedy očekávat něco na způsob klimatického vakua, kdy některým státům ohledně vypouštění emisí nebudou klade-ny zábrany.

Pozitiva

Některá progresivní média, například britský list Guardian, považují durbanskou konferenci za vydařenou. Profesor Michael Jacobs, který přednáší o klimatických změnách na London School of Economics, na stránkách Guardianu označil konferenci v Durbanu za „úspěch, který posílí bitvu s globálním oteplováním, ale

který nás však nespasí“. Jacobs v textu vyjmenoval tři pozitivní body, jichž bylo podle jeho mínění v Durbanu dosaženo. Za prvé zúčastněné země připustily, že jejich dosavadní klimatická politika je nedostačující, nicméně udržení růstu globální teploty do dvou stupňů Celsia, což je hranice, jejíž překročení by mělo za následek nevratné klimatické změny, se nyní dostalo z „čelistí nemyslitelného“. Za druhé Durban obnovil princip, díky němuž se klimatická politika bude řídit mezinárodním právem, neboť selhání kodaňského summitu bylo způsobeno i absencí adekvátního právního zastřešení, jak uvedl Jacobs. A konečně třetí úspěch představuje zřízení *Zeleného klimatického fondu (Green Climate Fund, GCL)*, jenž má poskytovat důležitou podporu nejchudším zemím k redukci jejich emisí, aby se mohly lépe adaptovat na klimatické změny, jimž nyní již čelí.

Pochybnosti

Naopak řada známých expertů na klimatické změny, sdružení a aktivistů, kteří se konference zúčastnili, se k jejímu průběhu a usnesením vyjádřila vesměs s neskrývanou skepsí. Podle nich jsou závěry konference „velice slabé“ a postrádají „ambice, rovnost a spravedlnost“ pro zainteresované státy, především však pro chudé země. Založení GCL podrobilo kritice mnoho environmentálních organizací s tím, že nebude představovat dostatečný nástroj v boji proti změnám klimatu na rozdíl od toho, co tvrdí Spojené státy a Evropská unie. Politická analytička Kate Horneová z organizace *Friends of Earth International* u příležitosti vytvoření nového fondu prohlásila, že „jde o další milník na dlouhé cestě bohatých zemí, na které ustupují od svých slibů a nesplňují své stávající závazky“. Existence tohoto fondu podle Horneové zbrzdí jiné smysluplné aktivity, a co je nejhorší, údajně přesune břemeno těchto činností na bedra rozvojových, zvláště pak afrických zemí. Ředitel jihoafrického environmentálního sdružení *Groundwork* Bobby Peek prohlásil, že výsledky durbanské konference by se mohly projevit destruktivně hlavně v Africe: „Afrika jako by prostě neležela na mapě světa. Nicméně tento světadíl bude hořet, a to především kvůli liknavosti a slabým opatřením, k nimž se dospělo v Durbanu,“ konstatoval Peek.

Kriticky se k závěrům ekosummitu v Durbanu vyjádřil i bývalý bolivijský velvyslanec v OSN Pablo Solón a hlavní vyjednávač na klimatických konferencích v Cancúnu a Kodani: „Rozvinuté státy, jako jsou USA, země EU, Japonsko, Rusko, se nyní snaží vyhnout své zodpovědnosti, když přijde na přetřes otázka snižování emisí skleníkových plynů. Tuto skutečnost chápu jako primární výsledek této konference, a tento fakt je také příčinou obav, jež panují na celém světě. Zejména rozvojové a chudé země, chudé národy a chudí lidé, včetně těch, kteří žijí ve Spojených státech, ponese následky těchto rozhodnutí a budou trpět nejvíce – právě kvůli neochotě rozvinutých zemí snížit emise skleníkových plynů.“ Solón ekologickou politiku bohatých států doslova označil za „klimatický apartheid“.

Konferenci o klimatu samozřejmě provázela řada protestů. Neexistují téměř žádné pochybnosti o tom, že klimatické změny asi nejdrastičtěji dopadají na populace žijící na globálním jihu, ať v Africe, nebo Oceánii. V jihoafrickém Durbanu byla nově uplatněna celosvětová strategie okupačních hnutí. Den před oficiálním ukončením konference asi 150 demonstrantů „okupovalo“ konferenční sály a volalo po závazné dohodě prostřednictvím „lidského mikrofonu“ využívaného na setkáních okupačních hnutí, než jim bezpečnostní stráž sdělila, ať prostory vyklidí. Protestující se snažili nenarušit právě probíhající jednání. Tito lidé „z ulice“ chtěli dát najevo pouze svůj názor, který není slyšet v klimatizovaných kancelářích a horních patrech politickoekonomických elit, kde se činí klíčová rozhodnutí ovlivňující jejich životy. Nečinnost při boji s dopady klimatických změn podle těchto osob způsobují, že obrovské územní pásy v Africe budou úplně neobyvatelné. Svou nespokojenost dali najevo i aktivisté, kteří na summit dorazili až z Nového Zélandu a Oceánie.

Sečteno a podtrženo: Durbanská konference lidstvo od neblahých až katastrofických následků globálního oteplování nespasí. Může ale představovat tázavý vykřičník na cestě k dramatickému ohrožení lidského pokolení.

Daniel Veselý (1978) je překladatel a publicista.

ODPOSLECH

Tanec mezi vejci

Na 32. schůzi Sněmovny Parlamentu ČR se 9. prosince projednával v prvním čtení návrh skupiny poslanců ČSSD na vydání zákona o přiznání k registrovanému majetku. Jde v něm jednak o nabyté nemovitosti (více než za 20 milionů ročně), a pak o podíly na obchodní společnosti, účast v družstvu, cenné papíry (od 5 milionů ročně). Povinnost by se vztahovala až k majetku pořízenému v době od nabytí účinnosti zákona, což je, řekneme si, velmi vstřícné. Vláda prostřednictvím poslance Pavla Suchánka (ODS) vyslovila jasné zamítavé stanovisko. Nepustit ani do druhého čtení. Situace to není nová, opakuje se v zásadě už od počátku 90. let, což shrnul Jiří Dolejš (KSCM): *Reminiscenci bych zarámoval návrhem, který tady předkládal emeritní ministr financí Pavel Mertlík za vlády Miloše Zemana v roce 1999. Tehdy pravice pustila návrh až do třetího čtení. (...) Připomínám, že hranice majetku, který by podléhal majetkovému příznání, byla tehdy navrhována 10 milionů a že základním přístupem bylo takto kontrolovat a zdaňovat majetky směrem dopředu v čase, čili tím padla výhrada retroaktivity. (...) Za vlády Vladimíra Špidly (pozn. red.: 2003) byly hlasovací poměry ve Sněmovně odlišné, že podpora majetkovému příznání byla větší. Tehdy myslím to byl ministr Jiří Rusnok, nebo dokonce kolega Sobotka, kdo předkládal další vládní návrh, který opět zapracoval některé výhrady pravice. A kdyby řekneme se nezatačilo na tehdy vládní sociální demokracie z pozic koaliční smlouvy, tak by pravděpodobně minimálně Sněmovnou tento návrh pozitivně prošel. Nestalo se tak. (...) Kolega Filip tady předkládal v roce 2005 za vlády Jiřího Paroubka podobný návrh, který byl v souladu s volebními programy nejen sociální demokracie, ale tuším, že tehdy i Strana zelených snad k tomu měla vstřícný postoj. Opět zafungoval koaliční chomout. (...) Za naši stranu jsem tady stál já v roce 2008, to bylo za vlády Miroslava Topolánka, tehdy ty hlasovací poměry už nebyly tak příznivé. (...) Debata může být nepochybně k hranici majetku. Když jsem tady včera mluvil o oné výzvě, kterou kolegové ve francouzském a německém parlamentu adresovali svým vládám, tak tam byl majetek, ona solidární majetková daň nastavena na hranici jeden milion eur. A když to přepočtu na naše, tak by to byla hranice nějakých 25 milionů českých, možná že by se to tady našlo, jak se tak dívám po Sněmovně, ale nebojte, jenom byste poctivě doložili, že jste k těm penězům přišli poctivě. Kvůli tomu se vám ta ruka třást na hlasovacím zařízení určitě nemusí... Ruce se třásly pořádně a návrh neprošel.*

-jp-

...a zaseéé
nic...

Pokračování ze strany 1.

o konkurenceschopnosti, se macešsky staví k financování jak vysokých škol, tak vědy a výzkumu. Od podcenění vzdělání je to jen kousek k přehlížení kultury. Hlavně že se čeští politici předhánějí v nápadech, jak nalívat tučné peníze sportovním svazům...

O další vzdálení politických vrstev občanům se stará dvojaký přístup vlády k problémům spojeným s korupcí a klientelismem. Nečasův kabinet se chlubí výsledky: kauzy se vyšetřují, ministři odstupují, legislativa se schvaluje. Jenže všechno je trochu jinak. Na rozkrývání vážných případů má ve skutečnosti zásluhu Nejvyšší státní zastupitelství vedené Pavlem Zemanem, které spoustu úkonů činí k nelibosti a proti vůli politiků. Vláda „boje

s korupcí“ se drolí, poněvadž si do ní Petr Nečas paradoxně přizval členy, kteří mají s podvodným či klientelistickým jednáním osobní zkušenost. No, a přijímané zákony jsou jaksepatří bezzubé – nejlepší ukázkou je oddalování zákazu anonymních akcí nebo vládou prosazovaná úprava zadávání veřejných zakázek, která by neumožnila rozkrýt vlastnickou strukturu až do posledního subdodavatele.

Nebezpečí populismu: efektivní zjednodušování

Odpověď na otázku, kdo těží z neúspěšného zápasu s korupcí, ze sociálního rozkladu společnosti, z nedůvěry ve stávající ústavní, politický a stranický systém, je nasnadě. Jsou to populisté různých odstínů.

Jeden typ reprezentují propagátoři manažerského vládnutí. Miliardář s politickými ambicemi Andrej Babiš například svoje anti-korupční tažení doplňuje nabídkou výměny politiků za manažery, kteří by byli s to spravovat stát zodpovědněji a efektivněji. Něco podobného se přitom – bohužel – už děje v tichosti zákulisí, třeba když národní vlády formují svoji politiku na základě podkladů a instrukcí bankovních kruhů a ratingových agentur.

Tím důležitější je obhájit politiku a politické mechanismy. Sotva k tomu ale může dojít, pokud partajní činovníci nebudou schopni pracovat na elementárním společenském konsenzu a pokud nebudou posilovat možnosti participace občanů na řízení země. Jednou z cest je zavedení přímé volby prezidenta. Pokud

projde i Senátem, bude důležité, aby předvolební kampaň veřejnost méně polarizovala a více integrovala.

Další skupina populistů bude hrát na národní, vlasteneckou strunu. Její součástí je i prezident Václav Klaus. Zpochybnuje společenství evropského prostoru a patrně bude chtít Českou republiku dostat pryč z integrující se Evropy. Již dnes u nás máme neofašisty, co se vydávají za důrazné národovce, a důrazné národovce, kteří se prezentují jako vzorní konzervativci. Semínova Akce D.O.S.T., Boboškové Suverenity nebo Machova Strana svobodných občanů by nemusely být nebezpečné, kdyby do budoucna nehrozilo, že se je Václav Klaus, jenž si hledá platformu pro další působení, až opustí Pražský hrad, pokusí začlenit do „standardního“ politického spektra. Zprava mohou tvrdit muziku extremisté z Dělnické strany sociální spravedlnosti, „zleva“ může nacionalizujícími tendencím vykročit vstříc Občanská demokratická strana. Proto není radno podceňovat ani sociální a etnické nepokoje v severních Čechách, ani snahy vyvést ČR z Evropské unie a uzavřít se na domácím, lehce zatuchlém dvorku.

Úkol pro soudné politiky i odpovědné občany je pro rok 2012 zřejmý: usilovat o zachování sociální soudržnosti a ubránit zemi před nacionalismem. Bude to ale obtížné, protože vábivý zpěv nahnědlých Sirén bude za nepříznivých okolností mimořádně vynikat. Proti nim bude nutné postavit koncept natolik politicky propracovaný a sociálně atraktivní, aby pomohl udržet přísně ústavní a liberálně demokratický charakter České republiky pevně ukotvené v Evropě.

Lukáš Jelínek (1973) je politický analytik.

Vždy na straně prostých lidí! Foto www.cs.electionsmeter.com

Papež: Ekologie člověka jako základ politiky

Přinášíme výtah z projevu papeže Benedikta XVI. v německém Spolkovém sněmu (22. 9. 2011). Naše mainstreamová média jeho obsah – na rozdíl od německých – vesměs ignorovala (až na jediný poctivý a konstruktivně pojatý rozhlasový komentář Petra Holuba). Pokud papežovu návštěvu komentovala, tak polobulvarním způsobem zviditelňovala notorické protesty či nastolovala obvyklá provokativní protikatolická témata, jež ovšem nemají co činit s jádrem Benediktovy řeči. Ta pojmenovává jasně pochybné směřování dnešní evropské politiky, včetně té naší. V ní je člověk redukován na pouhou funkční jednotku v systému, jenž vychází jenom z požadavku funkčnosti, nikoli však z uznání lidské důstojnosti jednoho každého člověka, ani z uznání důstojnosti prostředí, které obýváme a které jsme nestvořili. Do nového roku se hodí papežovo poselství připomenout i v České republice. (red)

(...) V první knize královské se vypráví, že Bůh mladému králi Šalomounovi při jeho nástupu na trůn splní prosbu, kterou si král sám zvolil. O co bude mladý vládce v tomto důležitém okamžiku žádat? O úspěch, bohatství, dlouhý život, záhubu nepřátel? Šalomoun nežádá o nic takového. Prosí: „Dej proto svému služebníkovi chápavé srdce, jak vládnout nad tvým lidem a rozlišovat dobro a zlo, neboť kdo by jinak mohl vládnout nad tímto tak početným lidem“ (1 Král 3,9). Bible nám chce tímto příběhem sdělit, na čem u politika v posledku záleží. **Konečným měřítkem a základem jeho politické práce nesmí být úspěch a již zdaleka ne materiální zisk. Politika musí být snahou o spravedlnost a vytvářet tak základní předpoklad pokoje.** Politik bude přirozeně vyhledávat úspěch, jenž mu vůbec otevírá možnost politického utváření. Avšak úspěch je podřízen měřítku spravedlnosti, právní vůli a porozumění právu. Úspěch může být rovněž svůdný a stát se tak cestou k falzifikaci práva a zkáze spravedlnosti. „Odejme-li právo, čím jiným pak bude stát než velkou loupežnou hordou?“ řekl jednou svatý Augustín. My Němci víme z vlastní zkušenosti, že tato slova nejsou pouhým strašákem. (...) Služba právu a obrana před nadvládou bezpráví je a zůstává zásadní úlohou každého politika. V historickém okamžiku, kdy člověku připadá moc, jež pro něj byla dosud nepředstavitelná, tato úloha nabývá na zvláštní naléhavosti. Člověk může zničit svět, může maniplovat sám sebou, může takřka vyrábět

lidi a zároveň je zbavovat lidství. Jak rozeznáme, co je správné? (...)

Pokud přírodu nahlížíme – řečeno s Hansem Kelsenem – jako „seskupení objektivních daností, spojených mezi sebou vztahem příčiny a účinku“, nemůže z ní vstátku vzejít nijak uzpůsobený etický příkaz. Pozitivistické chápání přírody, jež ji pojímá čistě funkčně tak, jak ji vysvětluje přírodní věda, nemůže vytvořit jakékoliv přemostění k etosu a právu, nýbrž je schopné vyvolat opětovně pouze funkční odpovědi. To samé však platí také pro pozitivistické pojetí rozumu, které je pokládáno za jediný vědecký přístup. Co není ověřitelné nebo falzifikovatelné, podle tohoto pojetí nepatří do oblasti rozumu v úzkém slova smyslu. **Proto musí být étos a náboženství odkázány do prostoru subjektivity a vyčleňují se z oblasti rozumu v úzkém slova smyslu. Kde se vlády ujímá výhradně pozitivistický rozum – a to je ve většině případů našeho veřejného povědomí – jsou vyraženy ze hry klasické prameny poznání étosu a práva.** Tato dramatická situace se týká každého a zasluhuje veřejnou diskusi, k níž tento projev naléhavě vyzývá.

Nebezpečná omezenost pozitivismu

Pozitivistická koncepce přirozenosti a rozumu a pozitivistický pohled na svět jsou jako celek velkou součástí lidského poznání a schopností, jíž se v žádném případě nemůžeme vzdát. Avšak ani souborně nepředstavují postačující, odpovídající lidství v plné jeho šíři.

Je-li pozitivistický rozum sám o sobě nahlížen jako dostačující kultura a všechny ostatní kulturní skutečnosti jsou vypovězeny do stavu subkultury, pak člověka redukuje, ba dokonce ohrožuje jeho lidství. Hovořím o tom s ohledem na Evropu, v níž široké kruhy usilují o to, aby byl pozitivismus brán za společnou kulturu a společný základ zákonodárství, a vykazují všechny ostatní náhledy a hodnoty naší kultury do postavení subkultury, čímž Evropa ve vztahu k ostatním světovým kulturám svou kulturu ztrácí a zároveň jsou tak podněcovány extremistické a radikální proudy. Vyhraněnost pozitivistického rozumu, který není s to vnímat nic víc než funkčnost, se podobá betonovým stěnám bez oken, v nichž si sami vyrábíme světlo i klima a nechceme již obojí čerpat z širého Božího světa. A přitom před sebou nemůžeme skrývat, že i v tomto samostvořeném světě přece ve skrytu čerpáme z Božích zásob, které přetváříme v naše dílo. Je třeba znovu otevřít okna, spatřit dálky světa, oblohu a zemi a učít se to vše správně používat.

Jak to uskutečnit? Jak vstoupit do šíře, do celku? (...) Přichází mi na mysl průběh nedávných politických dějin – doufám, že nevyvolám příliš nepochopení a příliš jednostranných polemik. Řekl bych, že vstup ekologického hnutí do německé politiky v 70. letech sice nebyl přímo otevřením okna, avšak byl a zůstává voláním po čerstvém vzduchu, které nesmí být přeslechnuto a odsunuto stranou proto, že se jeví jako velmi iracionální. Mladí lidé si uvědomili, že na našem zacházení s přírodou něco nefunguje, že hmota není pouhým materiálem k naší činnosti, nýbrž že země sama v sobě nese svou důstojnost a že musíme následovat jejích pokynů. Je zcela zřejmé, že zde nepropagují určitou politickou stranu – jsem dalek něčeho takového. Jestliže v našem zacházení se skutečností něco nefunguje, musíme všichni vážně uvažovat o celku a jsme všichni odkázáni na

dotazování se po základech naší kultury vůbec. Dovolte mi, prosím, abych se ještě okamžik u tohoto tématu zastavil. Význam, kterého mezitím ekologie nabyla, je nepopíratelný. Musíme naslouchat řeči přírody a přiměřeně jí odpovídat. Chtěl bych se však důrazně zmínit ještě o jednom aspektu, který byl v minulosti a je i dnes dalekosáhle opomíjen. **Existuje totiž také ekologie člověka. Také člověk má přirozenost, jíž musí dbát a s níž nemůže libovolně manipulovat. Člověk není pouze sebeutvářející se svoboda. Člověk netvoří sebe sama. Je duchem a vůlí, avšak rovněž přirozeností, a jeho vůle je spravedlivá pouze tehdy, naslouchá-li přirozenosti, respektuje ji a přijímá sebe sama jako toho, jímž je a jenž sám sebe nestvořil. Právě takto a pouze takto se uskutečňuje skutečná lidská svoboda.** (...)

Na tomto místě by nám mělo přijít na pomoc kulturní dědictví Evropy. (...) Evropská kultura vznikla setkáním Jeruzaléma s Aténami a Římem – ze střetnutí izraelské Boží víry, řeckého filosofického rozumu a římského právního myšlení. Toto trojnásobné setkání vytváří evropskou vnitřní identitu. Toto setkání, při vědomí zodpovědnosti člověka před Bohem a za poznání nedotknutelné důstojnosti každého člověka, založilo právní měřítko, jejichž obrana je nám v našem historickém okamžiku svěřena.

Mladému králi Šalomounovi bylo při nástupu k moci umožněno splnění jeho žádosti. Co by se stalo, kdyby nám, dnešním zákonodárcům, bylo umožněno vznést prosbu? O co bychom žádali? Myslím si, že také dnes bychom nemohli žádat o nic jiného než o chápavé srdce – o schopnost rozlišovat dobré od zlého a ustanovit tak skutečné právo, sloužit spravedlnosti a pokoji.

Jako zdroj jsme použili původní překlad Jany Gruberové z <http://radiovaticana.cz>. Zvýraznění jsou redakční.

Kdo nemá céčka, ten je béčko

Víte, co mají společného Vinnetou s Harrym Potterem, jak se dělá na botách anglie nebo kdo je to Ježilampas? Nejen tyto otázky dokáže zodpovědět současná etnografie.

JAKUB GROMBÍŘ

Brožura nazvaná *Folklor atomového věku* vyšla k příležitosti výstavy Národopisného muzea, která byla loni od září do listopadu k vidění také v brněnské Baron Trenck Gallery. Editorem se stal Petr Janeček, pořadatel antologie fám a pověr *Černá sanítka*, známá z knižní i televizní verze. Práce vychází z koncepce folkloru jako sociálního fenoménu, vytvářeného skupinami, jež nemohou nebo nechtějí přijmout většinový vkus. Na venkově už dnes nové písně nebo kroje nevznikají, vše je zakonzervováno (na pokusy o tvořivost reagují mnozí folkloristé podrážděně) a vesničane jsou vděčnými příjemci mediálních vzorů: od televizních seriálů až třeba po módní bazény, které z dvorků vytlačily králíkární. Folklor však vzniká i dnes, spontánně, aniž by jeho tvůrci očekávali honoráře, a bez autocenzury, jak o tom svědčí výraz „expresivní kultura“. Klíčovým pojmem je brikoláž – tedy používání prvků oficiálního diskursu v nových souvislostech.

Od školáka k pankáčovi

Jak to u podobných publikací bývá, za mnoho-slibným názvem se neskrývá syntetická práce, ale jen čtveřice vybraných kapitol. Konstantní je folklor dětský – dnešní školáci si vyprávějí o Harrym Potterovi stejně říkanky jako jejich rodiče o Sandokanovi a prarodiče o Vinnetouovi. Pozornost je v příslušné studii věnována rovněž endemicky českému fenoménu céček, segmentům umělohmotného kuchyňského závesu, které se staly počátkem osmdesátých let kulturní a univerzálním platidlem. Součástí historie je už sedmým rokem folklor vojákových základních služeb. My majitelé modré knížky ani netušíme, jak kardinální význam mělo třeba šněrování kanad: žárlivě střeženým mazáckým privilegiem bylo nemuset tkaničky křížit (tzv. most). Největší frajeři navíc křížili přes most,

čemuž se pro podobnost s Union Jackem přezdívalo „anglie“. Dalším fenoménem bylo stříhání krejčovského metru; některé metry byly zdobené tak sofistikovaně (vyváření, sušení, ornamentální vyřezávání žiletkou, malování fixami a nakonec nalakování), že je to bez kasárenské nudy nemyslitelné.

Je zajímavé, že kuriózní rituály produkoval jak armádní dril, tak i hnutí programově svobodomyšlné, jakým je tramping. Vedle intenzivní ikonografie cancáků či zvadel se rozvíjí v tomto prostředí bohatá mytologie zabydlená přízraky jako Hagen, Koženáč či Ježilampas (který vznikl jako reakce na zábor centrálních Brd armádou). Čtvrté téma publikace tvoří hudební subkultura jako punk, metal nebo techno. Charakteristickým společným rysem je pro ně postupný odklon od hudebního projevu ke vnějšmu image (mimetická podstata těchto hnutí se projevuje i v tom, s jakou oblibou sama sebe označují výrazem „scéna“). Stejně jako byli dříve pronásledováni trampové (proslulý je jetřichovický „krvavý potlach“ 1963, k vidění byl na výstavě i článek z protektorátních novin pránýřující cestování pro zábavu jako sabotáž válečného úsilí), dnes masmédia líčí jako hrozbu pro celou společnost právě hudební fanoušky. Výstava naznačila další okruhy témat, např. kutilství, v němž se odpudivost prolíná s genialitou způsobem, jaký v Ikea nenajdete: od samostatně až po fraktální „klíč na klíče“. Dalším fenoménem dneška je lidová slovesnost šířená hlavně po internetu (jeden panel byl například věnován vtipům na brněnská specifika včetně nového falického „orloje“).

Strom žít se zelená

Nutno konstatovat, že výstava byla podstatně zajímavější než kniha, asi ze stejného důvodu, proč je společensky nevhodné vysvětlování anekdot. Vnější projevy současného folkloru vzbuzují v pozorovateli automaticky úsměv,

Dětské hry vznikají často jako výsledek improvizace. Foto www.vyletnik.cz

at' už nostalgický (taky jsme jako děcka čmárali vzkazy na lavice), nebo úlevný (naštěstí si nemusím propíchat ksicht, abych udělal dojem na své okolí). Napětí mezi vědeckou akribií a bizarností popisovaného ústí až v cimrnovské formulaci typu: „Někteří odborníci se domnívají, že předchůdce skákání gumy je skákání přes švihadlo.“ Věci, které každý český občan zná z každodenní reality, jsou sdělovány stejně slavnostním tónem, jako by šlo o zvyky Čukčů nebo Pygmejů. Překvapí informace, že si někdo dal práci s roztríděním dětských her do třinácti kategorií, takže si dnes už nikdo nespolete Tichou poštu s Rybičky, rybářů jedou. Až se nabízí otázka, zda ta posedlost margináliemi nesvědčí o nedospělosti doby a zda akademické prostředí není vlastně nejvyšší formou folkloru: uzavřená subkultura nedůvěřivá vůči okolnímu světu, v níž mnohé

výzkumné projekty představují jen brikoláž skutečné vědy. Pokud jde o vulgaritu, pro děti je přirozená spontánnost, s jakou ohledávájí svět a s ním i tabuizovaná témata (čistému vše čisté); poněkud do jiného soudku náleží, když je pro někoho vrcholem akademické dráhy objev rýmovačky „Davidek – debílek“. Zatímco obrozenci bývají dnes často vysmívání za naivitu, s níž si lidovou tvořivost idealizovali, současná folkloristika nedokáže zakrýt povznesenost nad zkoumanými jevy. Bohužel je tím připravuje o značnou část bezprostředního kouzla.

Petr Janeček (ed.): *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti. Národní muzeum a Fakulta humanitních studií UK, Praha 2011.*

Nebojme se matematiky, jde s dobou

Následující text vyšel v rakouském deníku Der Standard (17. 11. 2011) v rámci článku „Mathematik des Grauens?“. Jeho autor, informatik Karl-Heinz Haas, který provozuje Doučovací ústav užití matematiky v Lienzu, názorně na proměnách zadání jedné matematické úlohy dovozuje, že není třeba se obávat matematiky a jejího zaostávání za světovým pokrokem. A nás napadá, jak by asi vypadala česká obdoba?

KARL-HEINZ HAAS

- 1950:** Rolník prodá pytel brambor za 150 šilinků. Náklady na vypěstování tohoto množství obnášejí 120 šilinků. Jak vysoký je rolníkův zisk?
- 1960:** Rolník prodá pytel brambor za 150 šilinků. Náklady na jejich vypěstování tvoří 4/5 výnosu. Jak vysoký je rolníkův zisk? (Počítadlo není dovoleno.)
- 1970:** Zemědělský ekonom prodá množinu solanum tuberosum (B) za množinu peněz (P). B má hodnotu 150. Pro množinu prvků B platí: Množina nákladů na výrobu (N) má o 30 prvků menší hodnotu než množina P. Zakreslete množství N jako částečnou množinu z P a stanovte množinu X na základě následující otázky: Jak velká je množina prvků zisku?
- 1980:** Zemědělec prodá pytel brambor za 150 šilinků. Pěstitelské náklady činí 4/5, což je 120 šilinků. Zisk je 1/5, to se rovná 30 šilinkům. Podtrhni si číslici 30 a prodiskutuj to se svým sousedem.
- 1985:** Rolník/rolnice prodá pytel/bednu bram-

- borů/brambor zákazníkovi/zákaznici za 150 šilinků. Rolník/rolnice musel/-a vložit do vypěstování 4/5 výnosu. Jak vysoký/-á je zisk / příjmová položka rolníka/rolnice? (Použití osobní kalkulačky není dovoleno.)
- 1990:** Sedlák/selka prodá pytel brambor za 150 šilinků. Jeho/její pěstitelské náklady tvoří 80 procent jeho/jejího výnosu. Vytvořte na počítači graf příjmů, resp. nákladů. Spusťte program POTATO a vypočítejte zisk. Prodiskutujte výsledek ve skupině. Napište krátkou esej analyzující tento příklad v reálném ekonomickém světě.
- 1991:** Zemědělec prodá pytel brambor za 150 šilinků. Náklady na jejich vypěstování včetně daně jsou 200 šilinků. Zemědělec pronajme svůj statek státu jako azylový dům za 500 000 za rok, a protože je nyní nezaměstnaný, pobírá měsíčně 10 000 podpory v nezaměstnanosti. Otázka: Kdo vyklízí chlévy?
- 1995:** Namaluj pytel brambor a zazpívej k tomu píseň.
- 1996:** Sedlák nabízí na ekologickém trhu

biobrambory. Vezměte bramboru do ruky. Jak ji vnímáte? Jak voní? Oddolte trochu zeminy, promněte ji mezi prsty. Hluboce vdechněte její vůni. Zavřete oči a představte si, že jste brambora. Jste země. Cítíte vlhko, tmou... Nyní se vraťte zpět, otevřete oči.

- 1997:** Kup si u farmáře 6 bramborových pytlů a vezmi je s sebou na hodinu tělesné výchovy jako pomůcku pro závody v pytlí. Vzniklé díry se budou zašít v hodině ručních prací. Ujmi se tématu v občanské výchově a diskutuj o tom s 15 spolužáky a spolužačkami z jiného kulturního okruhu. Zbraně nejsou dovoleny. Výsledky svého projektu prezentujte při bufetu s bramborovým salátem.
- 2000:** Kapitalisticky privilegovaný sedlák se na pytlí brambor obohatí o 10 eur. Prozkoumej, co je na obsahu textu špatné. Oprav bramborovou úlohu a demonstruj proti jejímu řešení.
- 2004:** Sedlák egoisticky a bezohledně vykáčí nádherný les. Nezájmá ho životní prostor zvířat ani zachování přírodní zeleně.

Činí tak proto, aby mohl vydělat 20 eur. Co si myslíte o tomto způsobu získávání obživy? Tématem společné práce třídy je zodpovězení otázky: Co cítí veverka a ptáček, když jim sedlák zničil domov? (Chybné odpovědi neexistují, a pokud se vám chce plakat, je to v pořádku.)

- 2005:** Agrární genetik prodá pytel brambor za 6,25 eur. Stálo ho to 5 eur, vydělá na tom 1,25 eur. Úkol: Označ výsledek šifrou „brambora“ a pošli ve formátu pdf třídnímu učitelovi na adresu tridas@skola.evropa.
- 2006:** Hele – vo co de? Fakt, jo? Že prej nějaký buran prodává pytel brambor. KONKRÉTNĚ za 16 eur. Úplně jednoduchý – chápeš – než mu vyrostou, tak to něco stojí – KONKRÉTNĚ 12 eur. Jenže – dávej bacha – von na tom vydělá! KONKRÉTNĚ – má v kapse víc prašulí. Kolik? KONKRÉTNĚ? To bys koukal, hele, přihrej tu colu.
- 2011:** Sorry, brambory už nejsou. Jen pommes u MacDonalda. Ať žije pokrok.

Přeložila VLASTA REITTEREROVÁ.

Baladický příběh z albánského středověku

Nad českým překladem knihy Ismaila Kadareho *Kdo přivezl Doruntinu?* se otevírají otázky o způsobu, jakým jsou v našem prostředí prezentovány literatury malých národů.

PETR MOTÝL

Ismail Kadare je u nás zosobněním albánské literatury. A nejen u nás, Kadare pravidelně figuruje v kandidaturách na Nobelovu cenu a obzvláště oceňovaný je už celou řadu let ve Francii, kde také od roku 1990 žije.

Ze tří próz Ismaila Kadareho přeložených do češtiny (*Generál mrtvé armády*, Odeon 1990; *Krvavý duben*, přeloženo z francouzštiny, Odeon 2007; *Kdo přivezl Doruntinu?*, Dybbuk 2011) lze soudit, že si své postavení vydobyl právem. Je dobrý prozaik, a to, jak obratně se vždy dokázal prosadit navzdory komplikované politické situaci v Albánii, bych ponechal stranou. Škoda, že do češtiny není přeloženo i něco z Kadareho básnického díla; jeho próza říká, že básnické vidění skutečnosti skutečně má. A škoda také, že u nás překladů z albánštiny nevyšlo více. V sousedním Polsku byly po roce 1990 kromě zde rovněž nejvydávanějšího a nejznámějšího Kadareho vydány i knížky dalších prozaiků (Ylljet Alička a Kongoli Fatos) a básníků (Egrem Basha, Ali Podrimja a básník Lleshanaku Luljeta). V sousedním Slovensku mají kromě tří Kadareho knih přeloženu jednu od Kongoli Fatos.

Neúcta k jazyku

Poslední do češtiny přeložená Kadareho knížka, novela *Kdo přivezl Doruntinu?*, bohužel hodně trpí právě překladem, jehož autorkou je Orkida Borshi a lektorem známý překladatel z rumunštiny Jiří Našinec. V knížce jsou jednak vyloženy překlady („snažilo se ji okovat, ale zatím se do okov dostávalo samo“), jednak spousta nedbalostí („čtyři hlavní plačky posazené na dřevěných rytých židlích vedly smuteční chór“ – kromě neobratnosti celé věty, co jsou to ryté židle?).

V obecnější rovině – takto Kadare knížku asi mohl těžko napsat. Tak kostrbatě, tak nedbale, s tak skrípajícími obrazy. Například hlavní postava kapitána Stresa, úředníka a vojáka odpovídajícího za pořádek v určité oblasti středověké Albánie, je výrazně znevěrohodněna tím, že hovoří naprosto nesourodým jazykem, který neodůvodněně přechází od archaismů k ryze současným výrazům, někdy i v rámci jediné věty. Ke zmatení dochází i v reáliích nikoliv vedlejších, ale podstatných. Například, když je představený pravoslavné církve označován jako arcibiskup. Což jistě není fakticky špatně, i současná česká pravoslavná církev tuto funkci ve své hierarchii má, ale z překladů zvláště ruské literatury zná přece český čtenář metropolity, popy a dáčky, čili slovně jinak pojmenovanou pravoslavnou církevní strukturu. To odlišení je důležité, protože jedním ze sporů, které se v Kadareho textu odehrávají, je soupeření římskokatolické a byzantské (pravoslavné) církve.

Za všemi nesrovnalostmi překladu sice prosvítá velký prozaik Kadare, ovšem možná jen pro toho, kdo četl jeho dva předchozí texty převedené do češtiny, pro toho, kdo už zná Kadareho rukopis a umí si představit, jaká by knížka *Kdo přivezl Doruntinu?* mohla být – kdyby byla lépe přeložená. Recenze v literárních či kulturních časopisech Jakuba Vaníčka (Tvar 12/2011) a Anny Vondřichové (A2 13/2011) jazykovou pokleslost překladu

vůbec nezaznamenaly, povšimla si jí jen Kateřina Kadlecová v popovém Reflexu. Naskýtá se otázka: vnímá ještě vůbec nejmladší „internetová“ generace literární kritiky básnický jazyk obecně, tedy to podstatné, čím se Kadare odlišuje od komerčních autorů popisujících dejme tomu obdobně exotické prostředí? Nebo už vidí jen onu exotiku či další, primárně ne-literární obsahy, lhostejno jak stylisticky ztvárněné?

Stejně jako v obou výše jmenovaných Kadareho titulech je zde ovšem mnoho právě ne-literárního, co fascinovat může, jistěže.

Albánský venkov žije vlastním tempem mimo evropskou historii. Foto Ota Číla (z archivu Blanky Čilové)

Ale to, jak dokáže autor v textu *Kdo přivezl Doruntinu?* hned na jeho začátku přenést čtenáře na albánský venkov a přesně zachytit jeho atmosféru, je velmi literární; a literárními prostředky je dosaženo, že po pár stránkách se ocitáme uprostřed příběhu v teskné, divoké zemi a jako na dlani vidíme před sebou uzavřené, nepřístupné a drsné Albánce. Na které v případě tohoto textu s jistým údivem hledí jiný, vzdělanější Albánec odjinud, kapitán Stres. Podobný pohled zvolil Kadare i v *Krvavém dubnu*, v němž je příběh albánského venkovana položen do kontrastu s viděním albánského vnitrozemí očima spisovatele z hlavního města na svatební cestě. V *Generálovi mrtvé armády* se takto odjinud dívá italský generál, který do Albánie přijíždí vykopat z hrobů a převézt do vlasti vojáky padlé zde za druhé světové války: „Veselé písně nemají?“ – „Málo, velmi málo.“

Kontrast, který Kadare používá, je částečně pomrkáváním na západního čtenáře, kterému je tak možno snáze přiblížit poměry na albánském venkově, aby se mohl ztotožnit s jednou z hlavních postav příběhu. Což platí i u novely *Kdo přivezl Doruntinu?* Kapitán Stres je Albánec, ale také – do určitého počtu stran textu – detektiv postmoderně přenesený do středověku, který se snaží být objektivní a chce z výpovědi a stop objektivně rekonstruovat, co reálného spočívá za zdánlivým mystériem.

Smutek zapomenuté země

Ani jeden z Kadareho textů přístupných v češtině neudrží do konce svou intenzivní – a vždy ponurou – atmosféru, která čtenáře hned v úvodu prózy doslova vtáhne

do příběhu. Evidentně jde o záměr autora, strohá baladičnost zcela nevyhovuje širšímu pohledu na téma, a Kadare se chce na věci dívat z různých stran. V textu *Kdo přivezl Doruntinu?* sklouzává postupně od sevržené začátku příběhu k úvahám o albánských zvykových zákonech, od soustředěné linie vyprávění k odbočkám a posléze k řečnickým tirádám oslavujícím jedinečnost Albánie a její převahu nad zbytkem světa. Ale třeba to tak má být, třeba je právě tohle typickým zobrazením albánské mentality. Od ponurého, neproniknutelného mlčení, do které-

ho se Albánec uzavírá před okolním světem, přes krutý a tvrdý boj až k pochybnostem a nejistotám zakrývaným hlučnými frázemi, až k oslavným řečem o velikosti, za nimiž je vnitřní pocit prohry a vědomí, že Velká Albánie (ta nejpravější země na celém světě) žije v neustálém ohrožení mnohem mocnějšími sousedy.

Hrdost na vlastní zemi a historii, která číší z Kadareho textu, je z českomoravského pohledu záviděníhodná. Má ale i svou druhou, negativní stránku, kterou Kadare netají, byť právě v tomto textu není zdůrazněna. V této knize jistým způsobem glorifikovaná besa – vědomí cti a dodržování pravidel daných tradicí zvanou kanún – po staletí roztáčela nekonečný řetěz krevní msty (a ještě dnes na jejím základě funguje albánská mafia, kterou od roku 1990 známe i z jejího intenzivního působení na našem území).

Knížka *Kdo přivezl Doruntinu?* na řadu podobných témat spíše vzdáleně naráží, ale hlavní linii v ní tvoří stará lidová balada, kterou u nás známe především z mistrného zpracování Karla Jaromíra Erbena. Jeho *Svatební košile* je samozřejmě literárně poněkud odlišný text. Ale ne tolik, jak by se mohlo zdát. Základní fascinace zůstává táž. Ta stará balada se zřejmě bude vyprávět – a vlastně jen nepatrně obměňovat – pořád znova.

Ismail Kadare: *Kdo přivezl Doruntinu?* Dybbuk, Praha 2011. Z albánštiny přeložila Orkida Borshi.

Petr Motýl (1964) je spisovatel a překladatel, vydával časopis *Čmelák a svět*.

POEZIE

BORIS
KOČEIŠVILI

~ ~ ~
dřív se mi
zdálo
že mě
vodka
přibližuje
k Bohu
poezii
van Goghovi
ale teď
se mi zdá
že spíš k lidu
a to je špatné

~ ~ ~
nelíbí se mi
krásně oblečené
ženy
když nejsou
moje
nelíbí se mi
špatně oblečené
ženy
když nejsou
moje

~ ~ ~
tak si říkám
kdyby
kočky
vydělávaly
peníze
jestlipak
by mě
krmily
takového velkého
a nenažraného

~ ~ ~
mormoni
nepijí
nekoří
praktikují
mnohoženství
nesledují
Olympijské
hry
mnohoženství
zabere
hodně
času

~ ~ ~
nejradši bych nepsal
žádné básně
není to povinné
ale nová báseň
je jak nová šála
italská
teplá
krásná
zahalující

Boris Kočešvili (narozen 1. dubna 1940 v Elektrostalu) patří k nejvýznamnějším ruským básníkům používajícím volný verš. Vystudoval výtvarnou akademii se zaměřením na techniku leptu, je členem Svazu ruských výtvarných umělců. Vydal básnické sbírky *Dva domy* (1992), *Zápisky lovce zápisků* (2001) a *Proč Paříž* (2004).

Z ruštiny přeložil JAKUB GROMBÍŘ.

Imaginace v aproximativních světech

Výtvarný umělec může dospět k bodu, kdy sáhne po technice, k níž nechová valnou přízeň, protože ji nepovažuje za dostatečně celistvou a řádnou pro vyjádření svých stanovisek a citů. Pronikne však do jejích detailních spojitostí, pozná zákonitosti, jež ji určují, a vytvoří originální dílo překvapující kvalitou i rozsahem. Tak tomu bylo i s Jánusem Kubíčkem a jeho kolážemi.

JAN DOČEKAL

Jánuš Kubíček (5. 12. 1921 v Nových Hradech – 21. 5. 1993 v Brně) studoval na Škole uměleckých řemesel v Brně. Obdivoval van Gogha, Pissarra a Cézanna, později, ovlivněn Picassem a Kubištou, dospěl ke kubismu. V nevěcném zobrazení, postaveném všemi jednotlivostmi proti dekoraci, našel bezchybný řád, jehož vyvážený rytmus stál na kompozici syté řeči linie a uměřené barvy. V tvorbě i životě měl stále na zřeteli nezbytnost subtilního souladu mezi rozumovostí a emocemi. Byl členem SVU Aleš v Brně, po roce 1945 Bloku výtvarných umělců moravskoslezských a od roku 1957 skupiny Brno 57 (již tvořili Josef Balák, Karel Hylíš, Jánuš Kubíček, jeho otec Josef Kubíček, Zdeněk Kudělka, Bohumír Matal, Pavel Navrátil, Petr Spielmann, Vladislav Vaculka, Jaromír Zemina). V 60. a 70. letech je zaujat imaginativní malbou a uplatňuje její zákonitosti. Kubíčková stěžejní díla se stávají spolu s tvorbou Bohdana Laciny a Bohumíra Matala součástí nejvýznamnějších počínů brněnské malby po 2. světové válce.

Nové neznámo

Technika koláže, spočívající v juxtapozici různých materiálů, zejména papírových, lepených na plátno, karton nebo papír, aby vznikl nový výtvarný objekt, byla nejdříve označena výrazem „papiers collés“ (lepené papíry). Tento žánr byl módní na konci 19. století. Nicméně až za kubismu (od roku 1912) se „papiers collés“ staly součástí výtvarných umění. Termín „collage“ poprvé použili dadaisté. Koláž kubistických malířů pak představuje skutečnou výzvu tradiční malbě, chápané jako napodobivý vztah mezi uměním a realitou. Kubisty nalepované materiály vždy vytvářely jen část obrazu, celek je konfrontací mezi nimi a částmi namalovanými nebo nakreslenými; jde o konfrontaci vzhledem k matérii, formě a barvě přenesených materiálů. Pro surrealisty, zejména Maxe Ernsta, byla koláž v další

etapě vývoje moderního umění čistě poetickým prostředkem. Na obraze přilepené elementy, často vyplňující celou plochu, hrají roli slov, která autor seskupuje podle své fantazie. Dává jim jejich doslovný význam, takže představují to, čím už byly, nebo jim dává význam metaforický a pak představují něco docela jiného než ve své původní obrazové funkci. Takovýto postup Ernst označil za „nové neznámo“.

Kubíček se koláží věnoval v letech 1948 a 1949, znovu pak po třech desetiletích, v letech 1976 až 1978 a ještě v roce 1983. Dříve bylo opakovaně napsáno, že v obou politicky a společensky vypjatých obdobích byl Kubíček přiveden ke koláži jako k náhradnímu výtvarnému médiumu, že „doba mu vyrazila štětec z ruky“. Má-li toto mínění svou oporu v Kubíčkových textech, nenašel jsem ji. Mohu se tedy mýlit, ale spíše si myslím, že jde o hyperbolu. Koncem 40. let i po půlce 70. let minulého století, v době, kdy vznikly ony dnes katalogizované dvě stovky koláží, současně maloval. Soupis jeho díla, pořízený Adamem Kubíčkem, umělcovým synem, obsahuje sumárně osm desítek olejomalb z těchto dvou období.

Princip surrealistické koláže, které se Kubíček v řadě svých děl přiblížil, vyvodil její, již zmíněný, spiritus rektor Max Ernst. On to byl, kdo svébytně vyobrazil slavnou Lautréamontovu větu o nahodilém setkání dvou odporujících si předmětů v nepatřičném prostředí (deštníku a šicího stroje v pitevně). Ernst pracoval s papírovými prvky ze starých nebarevných xylografických časopiseckých reprodukcí a knižních ilustrací. Později tvůrci koláží sahali s oblibou k pestřejším barvotiskům. Kubíček, který v malbě pracoval s uměřeným koloritem, setrval na papírových obrazových materiálech z počátku 20. století. Jeho četným kolážím posloužila za podklad makulatura autorova geometricky strukturovaného grafického listu (leptu nebo litografie), někdy užitého pro koláž v úhlovém pootočení. Některá díla sledovaného charakteru vznikla originální kombinací koláže a akvarelu.

Přibližné a přiblížené světy

Autorovou obrazotvorností sestavené koláže jsou imaginací v aproximativních světech. V nových obrazových souvislostech jsou někdy sdělné bezprostředně, nesou prvek humoru, ba ironie (narážky na povrchnost mondénních dam). Jindy jsou v překvapivé obrazové syntéze symbolem nebo parabolou, k jejíž čitelnosti poslouží až název díla. Divákovi se dostává hojnosti nových překvapivých vizuálních a myšlenkových perspektiv. Vše vystupuje ze samotného principu koláže, z podivuhodných souvislostí tvořivě hry, z nepředvídatelnosti, ze surrealistické koncepce posouvání počítků a percepce. Obsáhlým souborem koláží Jánuš Kubíček obhájil, zejména sám před sebou, koláž jako specifický výtvarný druh.

Kubíček si zapsal: „Nemyslet v jakési povídce, kterou výtvarné umění ilustruje, ale myslet od začátku ve výtvarných prostředcích majících působnost díla zprostředkovat zrakem.“ (Vizuální myšlení – myšlení v relaci zraku). To je samozřejmě v přímém rozporu se vším, co je principem koláže, i té Kubíčkovy. Však je doložitelné, že Kubíček se ke svým kolážím nikdy nevyjádřil. V knize *Jánuš Kubíček – Dramatický mezíprostor* (Fotep, Brno 2004), sestavené Adamem Kubíčkem z umělcových poznámek a názorů, není o ní jediné zmínky. A navíc, koláž je ze své povahy z valné míry založena na náhodě. Kubíček ovšem o náhodě soudil mimo jiné, že: „Náhodnosti v obraze informují o nedostatcích původce a za těchto okolností

Jánuš Kubíček: Přitažlivá nadra. Koláž, papír, 18,3 × 13,4 cm, 1977. Foto archiv dědiců

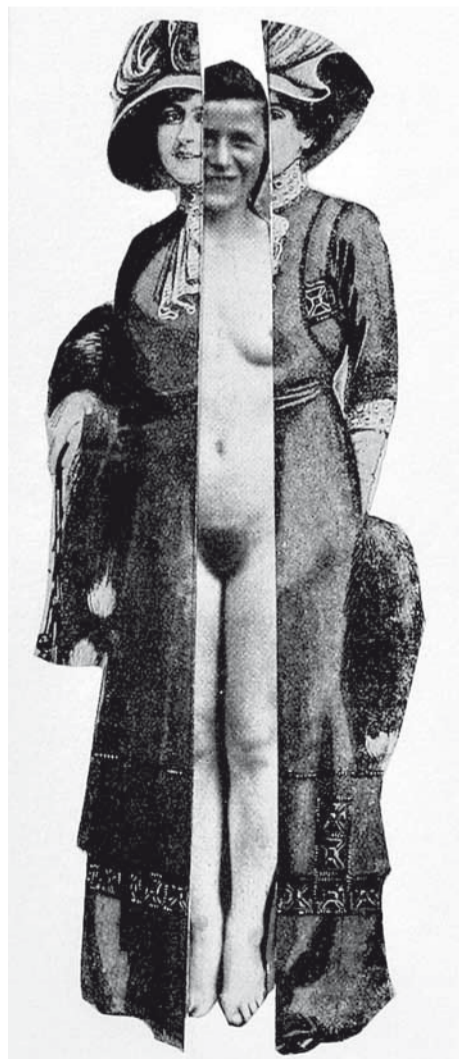
Jánuš Kubíček: V ateliéru. Koláž, papír-fotografie, 17,3 × 23,4 cm, 1983. Foto archiv dědiců

nemohou existovat – nejsou náhodné, mají jasnou příčinu.“ (*Dramatický mezíprostor, část C, Působení výtvarného díla*). Tyto protiklady rozhodně nejsou popřením Kubíčkových myšlenek a závěrů. Naopak, rozvíjejí je, zřetelně hovoří o tom, že umělec je bytostí, jež vydává svědectví o sobě a vnímaném světě v dimenzích stálého neklidu.

U jediné Kubíčkovy koláže se dopustím, s vědomím rizika možného omylu, subjektivní interpretace. Má oporu jen v mých emocích. Jde o koláž s titulem *V ateliéru*, vzniklou v roce 1983, tedy v posledním ze tří období, kdy se koláží věnoval. Je tu v úplném světle ukázána faktická situace tvůrčovy ironie. Když náhle jde o ateliér, tedy řečeno literárně, o autentický prostor pro zrod umění (použitá podkladová fotografie obsahující sedící postavu Kubíčkovu byla pořízena za

jiným účelem v umělcově brněnském ateliéru), nelze se ubránit pocitu, že ona koláž je nostalgickou sumarizovanou výpovědí s akcentováním čiré krásy ženského aktu. Ovšem i zde platí, že v Kubíčkových kolážích je obvykle přítomna jistá potutelnost. Zleva vstupuje do děje neurčitý třetí akt, snad třetí grácie. Ve výraznější účasti jí ale překáží roura od kamen. Jestli jsme se při pohledu na první a druhý akt v prostoru ateliéru mohli domnívat, že ony jsou ve scéně stěžejním zdrojem energie, jsme náhle vráceni do reality: úhrn lyrické poezie má v tomto smyslu menší význam než obvyklá kamna. Smyslu pro humor a nadsázku Jánuš Kubíček užíval s jemností a s mimořádnou noblesou.

Jan Dočekal (1943) je historik umění a výtvarník.

Jánuš Kubíček: Hot Dog. Koláž, papír, 17,5 × 6,5 cm, 1977. Foto archiv dědiců

Toto není Magritte

Do konce února můžete ve vídeňské Albertině vstoupit do kontextuálních paradoxů surrealistického malíře Reného Magritta.

TOMÁŠ KUBART

„Jestli si myslíte, že přijmeme vaše nejasné vysvětlení, tak se mýlíte.“ Památná věta postavy Richarda Legendera, jenž paradoxně hledá zmizelou dceru v její fyzické přítomnosti, zpochybňuje efekt ostenze. Buñuelův film *Le Fantôme de la liberté* (1974) tematizuje problematiku přítomnosti/nepřítomnosti objektu v referenční formě, která se stala významnou vrstvou tvorby belgického malíře Reného Magritta. Stejným způsobem jako otec „zmizel“ se ke světu skutečnosti staví sám malíř. Iluzionismus Reného Magritta je ve svých počátcích inspirován tvorbou Giorgia di Chirica a v surrealistické poetice zaujímá zvláštní postavení. V letech 1925–1927 vytvořil Magritte asi třicet koláží pod vlivem Maxe Ernsta, v nichž se soustředil na trompe-l'oeil efekt, tedy na vznik realistické iluze.

Ve *Druhém manifestu surrealismu* Breton píše, že jeho smyslem je „vyvolat krizi vědomí z intelektuálního a morálního hlediska“. V nejhlubší rovině Magrittova díla je tohoto účinku dosaženo. Magritte otrásl pevným vztahem mezi objektem a jeho významem, věcí a slovem („Věci jsou symboly

sama sebe,“ prohlásil kdysi Allen Ginsberg), slovem a představou, představou a realitou. Podobným způsobem „otřásl vědomím“ i Joseph Kosuth v *Jedné a třech židlích* z roku 1965.

Na Magrittových plátnech nevidíme verismus podvědomí, o jehož zpřístupnění usilovala většina surrealistů (Dalí), a proto je nemůžeme interpretovat jako symbolické obrazy. Nejsou vyjádřením abstraktních myšlenek či emocí ani ilustrací daného tématu. Jde o čistě obrazové myšlení, nepřevoditelné do slov, založené na záměně, přetřídění a rozboru nových sloučenin reálných objektů, tedy „krásné jako setkání deštníku a šicího stroje na operačním stole“, jak pravil surrealistický eidós Issidore Ducas.

Ničení koncepční reality

V obraze *Světání v Cayenne* pracuje Magritte s principem koláže, kterou zná z prací di Chirica. Název evokuje francouzskou trestaneckou kolonii na ostrově Îles du Salut u pobřeží Cayenne. V obraze *Tajný hráč* (1927) Magritte vytvořil znepokojivou náladu prostřednictvím kožené želvy, která se vznáší nad hlavami hráčů. *Milenci* (1928), jejichž hlavy zahrnují košile, mají prý původ v Magrittově údajně

přítomnosti u matčiny smrti, která se několikrát pokusila o sebevraždu utonutím. Mimochodem, Evangelium sv. Jana ke Kristovu vzkříšení Lazara říká: „... a tvář jeho šatem byla ovinuta“. Říše světél tvoří sérii kontextuálního paradoxu, a zapřičiňuje plíživou „krizi vědomí“ – nebe je jasné, ale před domem stojí rozsvícené lampy. *Zázrak přírody* (1950) vychází z vtipu Salvatora Dalího, v němž invertoval charakteristické rysy pro postavu mořské panny.

Proslulý obraz *Golconda*, dešť mužů v oblecích s deštníky, nese název Magrittovy oblíbené indické restaurace, nicméně původně šlo o naleziště diamantů v indickém Andhrá Praděši, které se stalo synonymem bohatství. Právě v tomto dole byl nalezen legendární Koh-i-Noor. Název obrazu Magritte přejal z básně Louise Scuitenairea. Známý je „problém bot“, jímž Magritte poukazuje především na fakt, v němž „obsažené se stává obsahujícím“ (*Le modèle rouge*, 1935).

Zajímavou součástí výstavy je kurátorský důraz na inspirativní roli šestákových románů (především postavy Fantomase, jehož příběhy vycházely v edicích v letech 1911–1913) v Magrittově díle. Pozoruhodná je také méně

známá plakátová tvorba. Jako většina začínajících výtvarných umělců protloukal se i Magritte reklamou.

Mnohé Magrittovy kresby a nápisy odkazují na jeho teorii sémantické nesoudržnosti objektu a jeho označení (signifié a signifiant). Nejznámějším příkladem je kresba listu doplněná nápisem „Dělo“. Všechny druhy paradoxních kombinací vedou k naprostému zničení koncepční reality. Dílo nazvané *Toto je kousek sýra* (obrázek sýra přiklopený skleněným poklopem, 1963/64) představuje paradoxní příklad ostenze. „Může ta věc být mou dýmku?“ ptá se Magritte u díla *Toto není dýmka*. „Samozřejmě, že ne! Je to jen nápis, kdybych to napsal pod svou fotku, lhal bych.“

Se znalostí Magrittova díla se i my, noví Legenderové, zdráháme přijmout „nejasné vysvětlení“ vztahu reality, snu a jmen, jehož řídnoucím závěsem jsme zatáhli výhled oknem vlastní mysli.

Magritte, Albertina, Vídeň, 9. listopadu 2011 až 26. února 2012.

Tomáš Kubart (1986) je redaktorem internetového časopisu Artalk.

Slam poetry 2011

Moderátorem soutěže v brněnském klubu Fléda nebyl jen tak někdo... Foto Bořivoj Hájek

Vítěz Slam poetry 2011, Jan Jílek (zvítil již v ročníku 2008). Foto Bořivoj Hájek

V soutěži jsou porotou sami diváci. Foto Bořivoj Hájek

Bouchání, práskání a třískání, jak je překládáno anglické *slam*, nelze na rozdíl od holé *poetry*, která je převážně vnímána jako psaná, v novinách plně představit. Performativní složka vystoupení, atmosféra třech minut bez rekvizit (vyjma vlastního těla a mikrofonu), improvizace vycházející z přestřelky s diváky, jsou od textu neotřesitelně neodtrásknutelné. Když jsem se u jiné příležitosti účastnil uvedení výboru současné běloruské poezie *Dvě duše*, nečekal jsem, že na mě autorské čtení tak zapůsobí. Nešlo totiž o čtení; první z básníků se poezii zajíkal, modlil se a lamentoval, zvedal ruce a kýval tělem. Druhý se omluvil, že svou sbírku nechal v hotelu, ale našťastí prý zná své básně z paměti. Byly to rozsáhlé texty, žádná čtyřverší. A tak, přestože se setkáváme s krácením dvouslovného názvu na prosté *slam* (slamerka je tedy bouchačka a slamer práskač) a třísknout poezií je snadno zaměnitelné za třísknout poezii, je to stále forma, která vrací slovo teple z papíru a displayů mezi živé, a jak naznačují zaplněné sály, je to forma životaschopná.

Vlastní tělo a mikrofon – jediné povolené „rekvizity“. Jakub Foll. Foto Bořivoj Hájek

Literární police

LŽIČKA V ŠUPLÍKU Občasník pro literárně-kulturní degustátory

Č. 4/2011, 48 stran.

Píšete do šuplíku? Lžička je ustrojena pro to, aby mladé, skryté, zapomenuté nebo dlouhozrající texty po lžičkách dávkovala čtenářům. Vejde se toho tak akorát. Časopis vznikl na katedře bohemistiky Univerzity Palackého v Olomouci s podporou Evropského sociálního fondu a je neprodejný, což je fakt, který zájemce motivuje vyčkávat se zdržovat, když ne přímo na univerzitě, pak v kulturním prostředí

hospody Ponorka nebo v knihovnách, čajovnách a kavárnách, kde je volně k rozebrání. Čtvrtá dávka nese podtitul *Prostě Žena*. Téma prostupuje obvyklé rubriky; poezií Anicy Jenské z připravované sbírky *Už jdu, mamí* (doplněno rozhovorem a autorčiným komiksem), poezií Světlany Kopřivové, prózou vynikající Lucie Faulerové, recenzován je film Alice Nellis *Perfect Days – I ženy mají své dny*, či básnická sbírka *Probuzení hráči* Inky Machulkové. Téma ženy je tedy nevlezle zpřítomňováno spíše tvorbou písničiček žen než psaním o ženách. „Jurij to těžce nesl, chlapi jsou takový

májový sračky, a brzy umřel...“ dumáme s Naděždou v povídce Magdalény Stárkové. Lžička má espritem také májový rozměr, zbytek citace snad neplatí. Ostatně stálou redakci tvoří osm žen.

-pk-

Ildefonso Falcones KATEDRÁLA MOŘE

Překlad Lada Hazaiová,

Argo 2011, 536 stran.

Celosvětově úspěšná kniha, odehrávající se v Barceloně a okolí v letech 1320–1384, má všechny znaky bestselleru: bohatý děj, atraktivní kulisy, jednoduchý jazyk. Příběh psance, který se z přístavního nosiče vypracoval vlastní pílí a chytrostí až na jednoho z nejbohatších lidí své doby, vypráví Falcones stylem, který má blíže k Ludmile Vaňkové než Vladislavu Vančurovi. Nekonečné války, feudální zvůli, morové epidemie, inkviziční procesy, budování katedrál i rostoucí vliv měšťanstva – to vše předvádí autor v názorných výjevech, nepřipouštějících dvojí interpretaci. Spíše než středověkou mentalitu zpracovává román témata současného světa, jako jsou práva chudých a neurozených, žen nebo utlačovaných etnik: Židů, Maurů a pochopitelně především Katalánců.

-jg-

Vladimír Pištalo TESLA – PORTRÉT MEZI MASKAMI

Překlad Pavla Horákové,

Občanské sdružení Luka Praha 2011,

431 stran.

Indukční motor, vysílačka, rentgenová lampa, rádio, první dálkové ovládání. Za tyto objevy i za mnoho dalších vděčíme vynálezci Nikolovi Teslovi. Občanské sdružení Luka Praha vydává v rámci edice *Slovanský jih přátelům českým* román srbského prozaika Vladimíra Pištaly

nafukovací hračky navržené autorovou matkou Libuší Niklovou (1934–1981), které zpřijemnilo dětství několika generací dětí.

HUDBA

V průběhu 5.–17. ledna 2012 vystoupí v Praze, Plzni, Ostravě, Karlových Varech a Českých Budějovicích jeden z neznámějších swingových orchestrů na světě, **Glenn Miller Orchestra**.

6. ledna 2012 se od 19.30 uskuteční v obřadní síni státního zámku v Rájci-Jestřebí **Novoroční koncert** Moravského klavírního tria, na němž vystoupí jako host japonská mezzosopranistka Miki Isočiová.

o Teslově životě. Příběh pojednává o vynálezcově narození v tehdejší Rakousku-Uhersku, o cestách do Prahy a do Maďarska, působení v Paříži i o jeho závěru života v Americe, kde poté, co vyhrál svým objevem vícefázového střídavého proudu válku se svým soupeřem T. A. Edisonem, založil vlastní společnost. Tesla patentoval celkem asi sedm set vynálezů, díky nimž můžeme nyní například telefonovat, sledovat televizi nebo poslouchat rádio. Na pozadí Teslova života sledujeme proměnu jedné epochy – konec monarchie, vznik nových států i světových válek.

-iš-

Karel Vodička, Ladislav Čabada POLITICKÝ SYSTÉM ČESKÉ REPUBLIKY

Portál 2011, třetí, aktualizované a rozšířené vydání, 488 stran.

Zdalo by se, že tento tip je nošením dříví do lesa. Ne! Veřejnost nemá po ruce obdobnou příručku, která by mapovala vývoj politického systému v ČR od vzniku Československé republiky až po dnešek ve všech základních rovinách – od popisu principů jednotlivých dosavadních systémů přes historická data, rozklady o mechanismech prosazování zájmů občanů, organizovaných skupin, o funkci jednotlivých institucí státu (parlament, vláda, prezident, soudnictví a tak dále) až po rozbor komunální a regionální politiky a samosprávných struktur. Velmi cenné jsou i závěrečné úvahy o rysech transformačních procesů, o jejich rizicích a perspektivách. Práce je aktualizována až do konce roku 2010, tedy do posledních voleb. Přínosná je i obsáhlá bibliografie.

-jp-

FILM

12.–15. ledna 2012 se v pražském kině Světozor uskuteční **Festival íránských filmů**. Představen bude hraný, dokumentární i krátkometrážní film. Sekci Hraný film bude určovat téma Ženy v íránské kinematografii.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Do 8. ledna 2012 je v pražské Leica Gallery k vidění komorní retrospektiva dokumentaristky a reportážní fotografky **Dagmar Hochové**.

Do 29. ledna 2012 je v Domě umění města Brna možno zhlédnout výstavu **Zdeněk Fránek – Útroby architektury**. Výstava představuje dosavadní činnost ateliéru.

INZERCE

Radim Kopáč, Josef Schwarz (ed.)

ERBEN PARODICKÝ Humor a satira (nejen) podle Kytice

Paseka 2011, 368 stran.

7. listopadu 2011 uplynulo dvě stě let od narození básníka a folkloristy Karla Jaromíra Erbena. Při této příležitosti jsme se dočkali nejen reedice *Kytice* (nakladatelství Doplněk), básníkovy jediné původní sbírky poezie, a výboru z jeho sběratelských prací s názvem *Živá voda* v nakladatelství Albatros, ale také díla, které v erbenovském bádání zatím chybělo. Kniha *Erben parodický* je syntetická práce, která shromáždí různé adaptace Erbenovy *Kytice*. Editoři ji rozdělili do několika tematických celků; všechny ty studentské, politické, sociální parodie, parodie na divadle (včetně semaforové), pastiše a parafráze dokazují, že Erbenova *Kytice* stále žije (minimálně, že předloha je notoricky známá) a podněcuje k tvorbě, k dialogu s Erbenovými básněmi. *Kytice* vyšla poprvé v roce 1853 a od té doby se jí dostalo nesčetně zpracování. Autoři do výboru zahrnuli jak práce starší, tak i ty zcela nedávné. Nepochybně, že jako nejživější se jeví variace studentské a erotické, naopak parodie politické jsou kontextově omezené, byť je jim v knize věnováno nejvíce prostoru. Výbor je doplněn dobovými ilustracemi, nejčastěji z *Humoristických listů* (1857–1941) a Šípů (1887–1922). Ve svazku *Erben parodický* se najdou i taková anonymní dramata jako následující z roku 1944: „Již půlnoc odbila / a lampa ještě svítila. / Tu vkročil muž, / vytasil nůž / a ukrojil si chleba.“

-ms-

kulturystyka

LITERATURA

4. ledna 2012 v podvečer budou v Domě čtení (Ruská 192, Praha-Vršovice) společně předčítat ukázky ze svojí tvorby spisovatelé **Ewald Murrer, Róbert Gál a Vít Kremlička**.

4. ledna 2012 proběhne od 19.00 do 20.00 v Místogalerii na Skleněné louce v Brně autorský večer polské spisovatelky **Olgý Tokarczukové**.

Do 14. ledna 2012 lze v pražském Klementinu navštívit **Výstavu k výročí 200 let od narození Karla Jaromíra Erbena**.

DIVADLO

7. ledna 2012 uvádí Východočeské divadlo Pardubice premiéru soudního dramatu Reginalda Roseho **Dva náct rozhněvaných mužů** (známého i z filmového zpracování s Henrym Fondou a Jiřím Voskovcem) v hostinské režii Petra Kracíka.

16. ledna 2012 vystoupí v pražském Divadle Archa od 20.00 Petr Nikl se svým scénickým melodramem **Já jsem tvůj zajíc**, v němž díky hudbě, poezii a tanci ožijí

NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK PŘIPRAVUJE

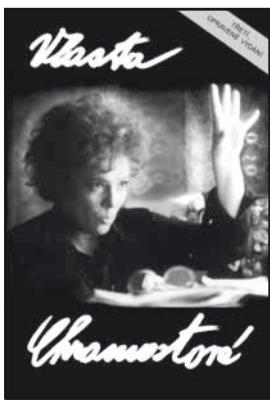
doplněk
nakladatelství

Vlasta Chramostová

K listopadovému jubileu herečky Vlasty Chramostové znovu vyšla již několikrát vyprodaná kniha jejích vzpomínek. Autorka je začala psát za hluboké normalizace, kdy jí byl jiný veřejný projev znemožněn. Otevřenost, s níž zde řeší vlastní i společenská selhání, je v našich poměrech naprosto neobvyklá.

3., opravené vydání, váz., 376 stran včetně přílohy,
ISBN 978-80-7239-268-1

NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK
tel.: 545 242 455, 731 507 666
doplněk@doplněk.cz, www.doplněk.cz

myGEM®
Intelligent Software Solutions

... přináší UŽitek !

Otázka pro:

Boženu Správcovou

Výzva byla vyústěním cyklu textů Zvláštního čísla (viz www.itvar.cz), jehož účelem bylo především podrobně vysvětlit situaci literárních časopisů, které se nechtějí nechat modelovat přáním toho, kdo zaplatí – a to na konkrétním příkladě Tvaru. Tvar je nastavením grantového systému a celospolečenskou atmosférou, preferující povrchnost a konzum, tlačen ke zdi už mnoho let – nyní jsme se však dostali do situace, kdy při nejlepší vůli není kam ustoupit. Fyzické ztenčení zmíněného čísla bylo názornou ukázkou zúžení manévrovacího prostoru nezávislé české literatury,

Ve čtyřstránkovém pdf souboru, který z finančních důvodů vyšel místo posledního letošního čísla Tvaru, zazněla otevřená výzva politikům, aby navýšili rozpočet pro literární časopisy. Jaký postup navrhuje redakce Tvaru v případě, že se nic nezmění do příštího rozdělování grantů? Co si myslíte o tom, že Milan Děžinský vyzývá na svém blogu ke stávce všech kulturních periodik? (<http://dezinsky.bloguje.cz/914186-00152-tvar-ve-stavce.php>)

potažmo kultury vůbec. Víc za sebe udělat nemůžeme. Řada je nyní na české veřejnosti, aby se za svou literaturu a její časopisy postavila – je-li přesvědčena o jejich nezbytnosti. A to nikoliv jako skandující dav, ale jako odpovědní jednotlivci, konající v rámci svých možností konkrétní věci.

Pokud se nic nezmění, hodláme ve vydávání Tvaru pokračovat v takové míře, jakou nám finanční prostředky dovolí. Stávka a jiná tradiční nátlaková gesta nemají podle našich zkušeností většího smyslu – jsme z nich unaveni a o jejich účinku pochybujeme.

Dobrovolně vyklízet prostor (byť na čas) však nebudeme – politici, kteří se v kultuře většinou neorientují, by si toho nejspíš nevšimli, mimo jiné proto, že komerční a kampaňové projekty, vybavené profesionály, školenými na budování Potěmkinových vesnic a iluzí, že literatury je všude dost a kvete, budou svou činnost vyvíjet dál a jen se zaradují, že jejich „bohulibou“ činnost přestaneme kriticky sledovat a komentovat.

Božena Správcová (1969) je redaktorkou literárního obtýdeníku Tvar.

FEJETON JIŘÍHO PLOCKA

Novoroční (věnováno Gabrielu Florianovi)

Vystoupal jsem před polednem do lesa pod vrchol Javořice. Všudypřítomné vlhko, vlidný větřík a mezi mraky probleskující slunce odkazovaly spíš na pokročilé jaro než na vrcholící zimu v osmi stech metrech nad mořem. „Mohly by teď růst hlívy,“ poznamenal včera na silvestrovském posezení v hasičském klubu jeden z mých místních kamarádů. Zamířil jsem ke stromu, na němž jsem si před týdnem rozmrzle prohlížel zbytky uřezaných hub. Někdo tam ještě před prosincovým sněhem sklídl podzimní úrodu. Ale viděl jsem, že pár malinkých hlívočkových oušek ve spáře na kmeni nechal. Nadějí. Byly tam. I povyroستly. Udělal jsem z nich řádnou porci rizota. Jak na Nový rok, tak po celý rok! No, raději to nepřehánějme... V noci spadla teplota na mínus osm a začalo drobně sněžit. Zajímavé, jak často se tyto dramatické teplotní zvraty po blátivých Vánocích dějí právě kolem Nového roku, hm. Osekal jsem po ránu led z auta a vyrazil do Staré Říše. Hned zkraje dědiny jsem minul tři malé krále s velkými papírovými korunami. Gabriel Florian už mě čekal, na okenním parapetu vedle dveří jsem si všiml občanky (aha, důchod), dvoustovky (asi na nákup) a malého fotáku. Sedli jsme si do nevytopené kuchyně, mezi dlaty, brousky, tuby s olejovými barvami, rozmalované obrazy – kopie Rouaulta, rádio, knihy, časopisy, sklenice, boty a... všude po zemi rozložené kameny. Tedy přesněji, meteority. „Dělám si pořádek v loňských nálezech. Tamhleto jsem našel ještě včera!“ Gabriel ukázal na menší krabici s několika kameny. „Ale! A kdepak?“ podivil jsem se, vida, že chodí pomalíčku a o holi. „Tady kousek za domy, asi tři sta metrů, jsou boží muka. Z roku 1735, nebo

tak nějak. To byl v nedaleké Brtnici mor. Tak kolem nich.“ Gabriel spojuje pády meteoritů vždy s nějakými závažnými událostmi... Buch, buch, buch! „My, tři králové, jdeme k vám, štěstí a zdraví vinšujem vám.“ Za domovními dveřmi se ozvaly dětské hlásky. Dovnitř vešla trojice, dva malíci králové a jeden větší (či spíše královna) s cedulkou „Vedoucí kolednické skupiny. Tříkrálová sbírka ve Staré Říši 2010.“ – „Pozdrav Pánbůh, Gabriel!“ Dvoustovka do košíku malému koledníkovi, chvilku postůjte, uděláme fotku, opravít křídou nápis na dveřích – K + M + B 2010 – a jde se dál. Vešli jsme do ledové knihovny. Vyřezávaný betlém Metoděje Florianova tu vévodí neutěšenému, poloprázdnému (následek rodinných sporů) prostoru: ostrůvky knížek, časopisů, starých tisků, zbytky poválečné produkce Florianova nakladatelství by potřebovaly mladší, pevnou ruku. Stejně jako celý tento podivuhodný dům, tvrz nezdolného ducha. „Jak to vypadá s tím pokusem o zřízení muzea?“ „Asi z toho nic nebude,“ říká Gabriel, v počínajícím roce šestaosmdesátiletý. Přesto však otevírá návštěvní knihu. Poslední záznam je z 30. prosince. Napíšu novoroční přání a vyšlu do světa prosbu o podporu. Pro nás pro všechny.

Tento fejeton jsem psal na Nový rok 2010. Gabriel Florian nás opustil 1. prosince 2011. Odešel poslední přímý účastník Dobrého díla Josefa Florianova. Staroříšský nakladatel se stal mimo jiné symbolem čiré duchovnosti v podnikání. Důkazem síly ducha. Jak jinak si lze vysvětlit desetiletí existence rodinné nakladatelské hutě a stovky vydaných titulů? Ano, v malých nákladech, v úsporných formátech

Kronika světa byla (spolu s Bibli) pro Gabrielu Florianu nejdůležitější knihou. Foto Jiří Plocek

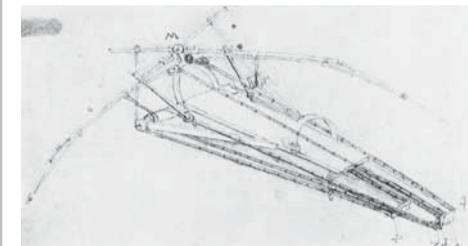
a graficky minimalistickým pojetí, ale nesmazatelně vrytých do historie české knižní a duchovní kultury. S Gabrielem Florianem odešel svět, v němž viditelně působí Duch svatý, v němž vše má svou souvislost. Gabriel vzděláný stejně jako jeho sourozenci pouze doma s pomocí otcovy rozsáhlé knihovny, uměl všechno – tak jako všichni u Florianů: malovat, vyřezávat, překládat z několika jazyků... Jeden z posledních titulů vydaných v roce 1948 před likvidací Dobrého díla komunisty – O potřebnosti všeobecnosti a snadnosti učení církve (Ct. Ventura de Raulica) – přeložil z francouzštiny právě on. Účetní v kanceláři, dělník v lese, pomocník restaurátora, vášnivý sběratel a znalec meteoritů (publikoval i odborné práce!), do posledních let svého života fungující jako varhaník ve staroříšském kostele, nenechával nic náhodě: studoval dějiny, zkoumal současné světové dění i svůj osud pomocí astrologických schémat a koincidence s pády meteoritů. Pro někoho podivín, pro mne člověk žijící nanejvýš smysluplně. Přestože v jiném světě než my. Někdy jsem mu i záviděl.

KALENDÁRIUM

bylo

5. ledna 1463 je básník François Villon vyhoštěn z Paříže; tehdy také veškeré zmínky o něm končí.

3. ledna 1496 Leonardo da Vinci neúspěšně testoval letací stroj, který zkonstruoval.

7. ledna 1584 došlo v Čechách k zavedení gregoriánského kalendáře. Ten byl vyhlášen papežem Řehořem XIII. v roce 1582 a odstraňoval disproporci mezi slunečním a kalendářním rokem, která za dobu užívání dosavadního juliánského kalendáře dosáhla 10 dní. Nekatolíci se novému kalendáři úporně bránili a přijali ho až s vítězstvím protireformace. Na Moravě byl zaveden od 4. října t. r.

17. ledna 1773 výprava Jamese Cooka jako první přebročila jižní polární kruh.

2. ledna 1776 vešel v platnost zákaz mučení při hrdelních procesech. Předním odpůrcem mučení byl vídeňský osvícenec a rodák z moravského Mikulova Josef Sonnenfels (v roce 1775 vydal spis O odstranění tortury).

12. ledna 1782 započalo postupné rušení mužských i ženských klášterů žebavých a rozjímavých řádů: kartuziánů, trinitářů, benediktýnek, celestýnek, cisterciáček, dominikánek, františkánek, karmelitek, klaristek, premonstrátek aj. V Čechách bylo ze 154 konventů zrušeno 71, na Moravě ze 74 plných 41 a tato „akce“ se bohužel neobešla bez ničení vzácných rukopisů, uměleckých děl i knih.

2. ledna 1795 byl císařským dekretem opět zaveden trest smrti, a to pro velezradu či pokus o ni; přísné tresty byly stanoveny i za rušení veřejného klidu, tajné spolčování, tisk a rozšiřování zakázaných nebo nepovolených knih.

6. ledna 1838 Samuel Morse poprvé úspěšně testuje elektrický telegraf.

6. ledna 1848 vyšlo v Brně první číslo Týdenníku, listů poučujících a zábavných. Redaktorem prvního českého časopisu na Moravě se stal publicista Jan Ohéřal, vydavatelem brněnský knihkupec František Wimmer.

10. ledna 1863 byla v Londýně zprovozněna první linka nejstaršího metra na světě.

1. ledna 1866 byl po mnohaletých rekonstrukcích uveden do provozu staroměstský orloj v Praze. Původní orloj byl doplněn soškami dvanácti apoštolů s Kristem (autorem byl E. Veselý, 1864; po požáru v roce 1945 je nahradily sochy V. Suchardy) a kalendářní deskou Josefa Mánesa (1865), která byla v roce 1882 nahrazena kopií.

16. ledna 1969 se na Václavském náměstí na protest proti okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy upálil student Jan Palach.

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Roční (čtrnáctideník – 26 čísel, 12 stran) **650 Kč**

Jméno

Příjmení
(firma)

Adresa

PSČ

E-mail:

Datum

Podpis

KULTURNÍ NOVINY 1/2012.

Vyšlo 2. ledna 2012.

Vydavatel: Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Bratislavská 48, 602 00 Brno.

Registrace periodického tisku:
MČ ČR E 19722, ISSN 1804-8897.

Redakce: Jiří Plocek – šéfredaktor,
Veronika Dopitová, Martina Schneiderová,
Iveta Šedová, Jakub Grombří, Petr Kovář.

Korektury: Světlana Kopřivová,
Martina Vohrálková.

Typografie: Miroslav Švejda.
Návrh logotypu: Pavel Brabec.
Kresby: Aleš Čuma.
Tisk: Ringier Axel Springer Print CZ.

Informace o distribuci: druzstvo@kulturni-noviny.cz.
Informace o předplatném: info@kulturni-noviny.cz.
Kontakt na redakci: redakce@kulturni-noviny.cz.

Projekt se uskutečňuje za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR.
Vydáno za finanční podpory statutárního města Brna.